

The Effect of Mental Accounting on Audit Quality

Mohammad Hossein Setayesh

Professor, Accounting Dept., Faculty of Economics, Management and Social Sciences, Shiraz University Shiraz, Iran

Younes Masoudi

Ph.D. Student in Accounting, Shiraz University, Shiraz, Iran

Elias Dehdari

Ph.D. Student in Accounting, Shiraz University, Shiraz, Iran

Mina Sadeghi

Ph.D. Student in Accounting, Shiraz University, Shiraz, Iran

Abstract

This research explores the impact of mental accounting on audit quality, particularly focusing on how auditors' cognitive biases influence their judgments and decision-making. By understanding these biases, auditors can better identify risks and improve audit processes. The study is applied, quantitative, and descriptive, conducted through surveys with 203 certified accountants in Iran. The findings indicate that mental accounting affects auditors' judgments, the allocation of partners' working time, and performance defense costs in lawsuits, but it does not impact auditor independence. The research concludes that mental accounting influences overall audit quality. By increasing auditors' awareness of mental accounting and its effects, the quality of their audits can improve. These insights highlight the importance of recognizing behavioral biases in auditing to enhance the effectiveness and accuracy of audit practices.

Keywords: Audit quality, Auditor independence, Auditor judgment, Mental accounting, The trend of performance defense costs in lawsuits.

– **Corresponding Author:** setayeh@shirazu.ac.ir

How to Cite: Setayesh, M.H, Masoudi, Y., Dehdari, E., Sadeghi, M. (2024). The Effect of Mental Accounting on Audit Quality, *Empirical Studies in Financial Accounting*, 21(83), 1-42. DOI: 10.22054/qjma.2024.79615.2567

1. Introduction

In a world without audits, trust in financial reporting would erode, leading to chaos in financial statements. Audit quality is essential for ensuring reliability and transparency, serving as a safeguard against errors and fraud. Understanding auditors' cognitive processes, particularly mental accounting, is crucial for enhancing audit quality and improving decision-making in the classification of financial resources.

In the 1980s, Richard Thaler and Amos Tversky popularized the concept of mental accounting, demonstrating how mental limitations can lead to irrational financial decisions. This theory, widely accepted by psychologists, economists, and auditors, consists of three key elements: the coding, classification, and evaluation of mental accounts. Additionally, expectations theory addresses decision-making under risk. By understanding mental accounts, auditors can gain valuable insights into financial behaviors, ultimately improving audit quality. This makes mental accounting a vital tool for combating financial abuses and enhancing overall financial integrity.

Research hypotheses

Mental accounting influences audit quality.

- a. Mental accounting affects the auditor's judgment.
- b. Mental accounting impacts the ratio of partners' work time to the total work time in the audit budget.
- c. Mental accounting influences the auditor's independence.
- d. Mental accounting affects the process of defending performance costs in lawsuits.

2. Literature Review

Audit quality is rooted in trust and confidence, stemming from auditors' adherence to professional standards and their ability to provide reliable information. It can be likened to a trustworthy friend who keeps promises, relying on key elements such as competence, independence, honesty, and professional skepticism. Definitions of audit quality vary but generally emphasize auditors' ability to detect violations and ensure high-quality financial reporting. Compliance with audit standards serves as a key indicator of audit quality. Furthermore, the theory of mental accounting enhances audit quality by enabling auditors to better understand financial processes and how

3 | The Effect of Mental Accounting on Audit Quality; Setayesh et al.

individuals categorize their resources, making it a valuable tool for improving overall audit practices.

Integrating mental accounting with audit quality can significantly enhance the audit process and build trust in financial reporting. Mental accounting identifies behavioral biases that influence auditors' decision-making by examining how financial resources and decisions are categorized. By recognizing these biases, auditors can implement strategies to mitigate their effects, thereby improving audit quality. Additionally, applying mental accounting principles helps auditors select effective methods for gathering and interpreting evidence, ensuring more reliable and accurate audits. This synergy fosters greater accuracy and reliability in financial reports, ultimately strengthening public trust in the audit system.

3. Methodology

This research adopts an applied approach and a survey method to enhance auditing knowledge, focusing on partners, managers, and certified accountants from A-grade audit institutions in Iran. Data collection was conducted using a questionnaire, whose validity was confirmed through face validity and necessary revisions. Reliability was established using Cronbach's alpha, ensuring the questionnaire is a reliable tool for measuring the research variables.

4. Results

Figure 1. Age

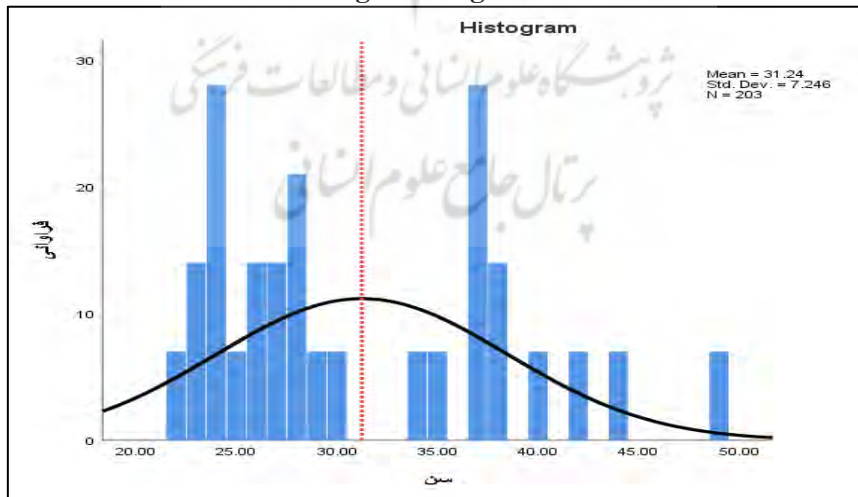

Table 1. Demographic information

Variable	Number	Frequency	
Gender	Female	49	24.10
	Male	154	75.90
Level of education	Baccalaureate	70	34.50
	Masters	84	41.40
	Ph.D.	49	24.10
Field of Study	Accounting	196	96.60
	Audit	7	3.40
	Financial Management	0	0
	Economy	0	0
	Other management trends	0	0
Duration of audit experience	5 years and less	126	62.10
	6 to 10 years	21	10.30
	11 to 15 years	42	20.70
	16 years and more	14	6.90

Table 2. Descriptive statistics of secondary dependent variables of the research

Variable	Number	Minimum	Maximum	Actual Average	Standard Deviation	Kurtosis	Skewness
Secondary Variables							
AJ	203	32	55	42.38	5.02	0.614	0.539
RPTAB	203	19	55	37.10	9.06	0.065	-0.436
AI	203	12	42	27.07	7.77	0.008	-0.891
PDCTL	203	22	55	38.41	6.75	0.084	0.532
The Main Variable							
AQ	203	89	197	144.97	23.56	0.184	-0.054

Table 3. The result of the one-sample t-test to test the hypotheses

Variable	T	df	Sig	Actual Average	Result
Theoretical average = 33					
AJ	26.62	202	0.000	42.38	Confirmed
RPTAB	6.45	202	0.000	37.10	Confirmed
AI	-10.87	202	1	27.07	Rejected
PDCTL	11.43	202	0.000	38.41	Confirmed

Variable	T	df	Sig	Actual Average	Result
Theoretical average = 132					
AQ	7.84	202	0.000	144.97	Confirmed

5. Conclusion

This research highlights the role of mental accounting in enhancing audit quality, building on Thaler's foundational work. It identifies four specific variables to measure audit quality, demonstrating that mental accounting affects auditors' judgments, partners' work time allocation, and defense costs in lawsuits, but not auditor independence. The findings confirm that mental accounting positively influences audit quality, aligning with earlier studies by Bonabi Ghadim and Karbasi Yazdi (2013) and Stephen (2018).

Additionally, the research examined the influence of participants' demographic information on the hypotheses, concluding that these factors did not affect the outcomes, as the results remained consistent across all demographic groups.

Acknowledgments

In conclusion, we extend our gratitude to the partners, managers, and members of the public accountants' community in Iran for their invaluable assistance and the generous time they dedicated to supporting this research.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تأثیر حسابداری ذهنی بر کیفیت حسابرسی

- استاد، حسابداری، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران * محمدحسین ستایش
- دانشجوی دکتری رشته حسابداری، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران یونس مسعودی
- دانشجوی دکتری رشته حسابداری، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران الیاس دهداری
- دانشجوی دکتری رشته حسابداری، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران مینا صادقی

چکیده

ویژگی‌های حسابداری ذهنی، مانند نحوه طبقه‌بندی ذهنی منابع مالی، می‌تواند بر قضاوت حسابرسان و فرآیندهای تصمیم‌گیری تأثیر بگذارد. با درک این سوگیری‌های شناختی، حسابرسان می‌توانند خطرات بالقوه را شناسایی کرده و رویکرد خود را برای بهبود کیفیت حسابرسی خود تنظیم کنند. لذا هدف این پژوهش بررسی تأثیر حسابداری ذهنی بر کیفیت حسابرسی، روشن کردن سوگیری‌های رفتاری و چالش‌هایی است که حسابرسان با آن مواجه هستند. این پژوهش از منظر نتیجه اجرای آن، از نوع کاربردی، از منظر فرآیند اجرا، جزء پژوهش‌های کمی و از منظر هدف اجرا، توصیفی و پیمایشی است. ابزار مورد استفاده در این نوع پژوهش، پرسشنامه است. جامعه آماری این پژوهش را شرکا، مدیران و حسابداران رسمی در استخدام موسسه‌های حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی رتبه الف ایران تشکیل می‌دهد که بر اساس سایت جامعه حسابداران رسمی ایران در سال ۱۴۰۲ برابر با ۴۱۶ نفر بوده‌اند، هرچند در نهایت ۲۰۳ پرسشنامه مورد آزمون قرار گرفت. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که حسابداری ذهنی بر قضاوت حسابرسان، نسبت زمان کار شرکا به کل زمان انجام کار در بودجه حسابرسی و روند هزینه‌های دفاع از عملکرد در دعاوی قضایی اثرگذار است اما بر روی

تأثیر حسابداری ذهنی بر کیفیت حسابرسی؛ ستایش و همکاران | ۷

استقلال حسابرسان تأثیری ندارد. در نهایت با اندازه‌گیری متغیرهای سنجش کیفیت حسابرسی مطابق نتایج به دست آمده از پژوهش مشخص شد، حسابداری ذهنی بر کیفیت حسابرسی اثرگذار است. با توجه به نتایج پژوهش می‌توان به کمک افزایش آگاهی حسابرسان در رابطه با این تئوری و اثرات آن بر فرآیند حسابرسی، به حسابرسان کمک کرد تا کار خود را با کیفیت بهتری انجام دهند.

کلیدواژه‌ها: حسابداری ذهنی، کیفیت حسابرسی، قضاوت حسابرسان، استقلال حسابرسان.

مقدمه

دنیایی را بدون ممیزی کیفیت تصور کنید. هرج و مرج به وجود می‌آید و اعتماد به گزارشگری مالی به سرعت از بین می‌رود. کیفیت حسابرسی^۱ بسیار مهم است زیرا قابلیت اطمینان اطلاعات مالی را افزایش می‌دهد و شفافیت را تضمین می‌کند. این موضوع از صورت‌های مالی در برابر اشتباهات احتمالی، تقلب و تحریف محافظت می‌کند؛ همچنین به ذینفعان اعتماد لازم را برای تصمیم‌گیری آگاهانه و حفظ اعتماد به سیستم مالی ارائه می‌دهد.

انجام حسابرسی با کیفیت بالا نقش مهمی در اطمینان از قابلیت اطمینان و یکپارچگی اطلاعات مالی دارد. برای افزایش بیشتر کیفیت حسابرسی، کشف و درک فرآیندهای شناختی و رفتارهای تصمیم‌گیری حساب‌برسان ضروری است. یکی از دیدگاه‌های نظری که در حوزه حسابرسی برجسته شده است، نظریه حسابداری ذهنی^۲ است که ریشه در امور مالی رفتاری دارد و به طبقه‌بندی و تخصیص ذهنی منابع مالی توسط افراد می‌پردازد؛ لذا هدف این مقاله بررسی تأثیر حسابداری ذهنی بر کیفیت حسابرسی، روشن کردن سوگیری‌های رفتاری و چالش‌هایی است که حساب‌برسان با آن مواجه هستند و همچنین راهبردهایی برای افزایش اثربخشی حسابرسی و کاهش خطرات احتمالی می‌باشد. درک پیچیدگی‌های حسابداری ذهنی و پیامدهای آن برای حساب‌برسان، تنظیم‌کنندگان استاندارد و محققین اهمیت دارد، زیرا پایه و اساس پیشرفت حوزه حسابرسی و تقویت شیوه‌های گزارشگری مالی را می‌سازد.

نظریه حسابداری ذهنی از دهه ۱۹۸۰ توسط Richard Thaler و Amos Tversky برجسته شد. آن‌ها مشاهده کردند که افراد به دلیل دسته‌بندی ذهنی عجیب پول، تصمیمات مالی غیرمنطقی می‌گیرند. این نظریه که بر پایه تئوری انتظارات است، مورد توجه روان‌شناسان، اقتصاددانان و حساب‌برسان قرار گرفته است. تئوری انتظارات نشان می‌دهد که

1 Audit quality (AQ)

2 Mental accounting (MA)

افراد در شرایط ریسک، تصمیم‌گیری‌های خود را به دو مرحله ویرایش و ارزیابی تقسیم می‌کنند. در مرحله ویرایش، نتایج گزینه‌های مختلف را به سود و زیان نسبت به یک نقطه مرجع طبقه‌بندی می‌کنند و در مرحله ارزیابی، ارزش و احتمال وقوع نتایج را محاسبه می‌کنند و گزینه با بیشترین ارزش را انتخاب می‌کنند. همچنین بیان می‌شود که سه ویژگی اصلی حسابداری ذهنی شامل کدگذاری (قالب‌بندی نتایج)، طبقه‌بندی (تخصیص فعالیت‌ها به حساب‌های ذهنی) و ارزیابی (تواتر ارزیابی حساب‌های ذهنی) است (فرهادی و همکاران، ۱۴۰۲).

حسابرسی، هرچند ممکن است هیجان‌انگیز نباشد، شامل ارزیابی اطلاعات مالی و اطمینان از صحت آن است. نظریه حسابداری ذهنی در این فرآیند نقش مهمی دارد زیرا به حساب‌برسان کمک می‌کند تا نحوه فکر و تصمیم‌گیری افراد را بفهمند. با درک تأثیر حساب‌های ذهنی بر تصمیم‌گیری، حساب‌برسان می‌توانند سوگیری‌ها و خطرات بالقوه را ارزیابی کرده و کیفیت حسابرسی خود را بهبود بخشند؛ بنابراین، حسابداری ذهنی مانند یک ابزار مخفی است که حساب‌برسان برای مقابله با سوء تفاهم‌های مالی از آن استفاده می‌کنند.

انجام این پژوهش در محیط اقتصادی ایران از اهمیت و ضرورت ویژه‌ای برخوردار است، زیرا می‌تواند به ارتقاء کیفیت حسابرسی، افزایش شفافیت و اعتماد عمومی به گزارش‌های مالی، بهبود فرآیندهای تصمیم‌گیری مالی و توسعه استانداردهای حرفه‌ای منجر شود. این پژوهش با شناسایی و تحلیل تأثیرات حسابداری ذهنی، راهکارهایی برای کاهش انحرافات و تعصبات در ارزیابی‌ها و گزارش‌دهی‌ها ارائه می‌دهد که به نوبه خود به بهبود کارایی و اثربخشی نظام مالی کشور کمک می‌کند. نوآوری این پژوهش در ارائه راه‌حل‌های عملی و منطبق با شرایط خاص اقتصادی ایران است که می‌تواند سیاست‌گذاران و مدیران مالی را در تدوین و اجرای سیاست‌های مالی مناسب یاری دهد و زمینه‌ساز توسعه دانش و پژوهش‌های علمی در حوزه حسابداری و حسابرسی باشد.

در ادامه مقاله، ابتدا به مبانی نظری و تئوری‌های مرتبط با حسابداری ذهنی و کیفیت حسابرسی پرداخته و سپس، پیشینه پژوهش و مطالعات قبلی بررسی می‌شوند. همچنین فرضیه‌های پژوهش بیان شده و متغیرهای مستقل و وابسته معرفی می‌گردند. سپس روش پژوهش شامل روش‌های جمع‌آوری داده‌ها، نمونه‌گیری و تحلیل‌های آماری بیان خواهد شد. در ادامه یافته‌های پژوهش، نتایج تحلیل‌ها را نمایش می‌دهند و در نهایت، نتیجه‌گیری به خلاصه نتایج کلیدی، تأثیرات عملی و نظری و همچنین پیشنهادها برای تحقیقات آینده می‌پردازد.

مبانی نظری

کیفیت حسابرسی به اعتماد و اطمینان بستگی دارد و شامل مطابقت کار حسابرس با استانداردهای حرفه‌ای و ارائه اطلاعات قابل اعتماد است که عناصر کلیدی آن شایستگی، استقلال، صداقت و شک و تردید حرفه‌ای هستند. دو تعریف پر استناد برای کیفیت حسابرسی وجود دارد: ۱. DeAngelo (1981): کیفیت حسابرسی را به عنوان احتمال مشترک تعریف می‌کند که حسابرسان هر دو «یک نقض در سیستم حسابداری مشتری را کشف کنند و تخلف را گزارش کنند»؛ ۲. Zhang and DeFond (2014): کیفیت بالاتر حسابرسی را به عنوان «اطمینان بیشتر از کیفیت گزارشگری مالی بالا» تعریف می‌کنند. متخصصان حسابرسی رعایت استانداردهای حسابرسی را نشانه کیفیت حسابرسی بالا می‌دانند (Shivaram et al., 2021). مطابق با پژوهش‌های گذشته، کیفیت حسابرسی را با استفاده از تحریف‌های شناسایی شده از تجدیدارائه صورت‌های مالی می‌توان اندازه‌گیری کرد (Kinney et al., 2004; Francis et al., 2013; Aobdia, 2019). شایستگی حسابرس، دانش و درک فرآیند حسابرسی است که از طریق تجربه و آموزش ایجاد می‌شود (Nathan et al., 2022). اثر حواس‌پرتی با منحرف کردن منابع از عملکرد حسابرسی به سایر خطوط کسب و کار رخ می‌دهد و بر ارائه خدمات غیر حسابرسی برای مشتریان حسابرسی تأکید دارد. حواس‌پرتی یک تصمیم تجاری است، درحالی‌که استقلال

مربوط به پیوند اقتصادی حسابرس با مشتری خاص است (Harris, 2014; Harris, 2015; PCAOB, 2015; Bloomberg, 2018).

در حسابداری ذهنی همه چیز به این بستگی دارد که چگونه منابع مالی خود را در ذهن خود دسته بندی و سازمان دهی کنیم. درست مانند اینکه چگونه می توانید لباس هایتان را بر اساس دسته بندی یا رنگ جدا کنید، حسابداری ذهنی نشان می دهد که ما به طور ذهنی پول خود را بر اساس عواملی مانند منبع درآمد یا هدف پول به حساب های ذهنی مختلف تقسیم کنیم. از تعاریف حسابداری ذهنی می توان به «مجموعه ای از عملیات روان شناختی مورد استفاده افراد و خانوارها به منظور سازمان دهی، ارزیابی و ردیابی فعالیت های مالی» اشاره کرد (Thaler, 1980; Thaler, 1990). حسابداری ذهنی زیرمجموعه حسابداری رفتاری می باشد (ملانظری و گرامی راد، ۱۴۰۰). برای درک بهتر نظریه حسابداری ذهنی، باید به مفاهیم کلیدی آن توجه کنیم. اول، مفهوم تعویض پذیری وجود دارد، به این معنی که پول قابل تعویض است. منابع موجود در یک حساب قابل تعویض هستند، اما منابع موجود در حساب های مختلف قابل تعویض نیستند (Hahnel et al., 2020). حسابداری ذهنی مفهوم تعویض پذیری را به چالش می کشد و نشان می دهد که افراد از نظر ذهنی مرزهایی در امور مالی خود ایجاد کرده و با منابع یا اهداف مختلف پول متفاوت رفتار می کنند. همچنین، مفهوم چارچوب بندی نشان می دهد که نحوه ارائه اطلاعات می تواند بر تصمیم گیری تأثیر بگذارد. برای حسابرسان، درک این مفاهیم مانند دید اشعه ایکس در ذهن کسانی است که حسابرسی می کنند.

حال، می توان نقاط بین حسابداری ذهنی و کیفیت حسابرسی را به هم وصل کرد. ویژگی های حسابداری ذهنی، مانند نحوه طبقه بندی ذهنی منابع مالی، بر قضاوت و تصمیم گیری حسابرسان تأثیر می گذارد. با درک این سوگیری های شناختی، حسابرسان می توانند خطرات بالقوه را شناسایی کرده و کیفیت حسابرسی را بهبود بخشند. نتایج تجربی نشان می دهد که کیفیت حسابرسی فردی با حسابرسی های با کیفیت بالاتر مرتبط است. درک حسابداری ذهنی به حسابرسان کمک می کند تا رویه ها و ارزیابی های

دقیق‌تری داشته باشند و به خطرات و سوگیری‌های احتمالی بهتر رسیدگی کنند. این مقاله بررسی می‌کند که آیا حسابداری ذهنی موجب قضاوت‌های جانبدارانه می‌شود یا کیفیت حسابداری را افزایش می‌دهد؟ این مقاله پیامدهای مختلفی را برای عملکرد حسابداری بررسی می‌کند، از جمله گنجاندن نظریه حسابداری ذهنی در روش‌های حسابداری و افزایش کیفیت حسابداری از طریق آگاهی و آموزش. با در نظر گرفتن اصول حسابداری ذهنی، حساب‌برسان می‌توانند بهتر درک کنند که افراد چگونه منابع را تخصیص می‌دهند و تصمیمات مالی می‌گیرند و آن‌ها را قادر می‌سازد تا رویکرد حسابداری خود را تنظیم کنند و به‌طور مؤثر به خطرات و سوگیری‌های احتمالی رسیدگی کنند.

اکنون، باید برخی از سوگیری‌های رفتاری مزاحم را که می‌توانند بر کیفیت حسابداری تأثیر بگذارند، روشن کرد. سوگیری‌های رفتاری مانند سوگیری تأیید و سوگیری در دسترس بودن می‌توانند قضاوت حساب‌برسان را مختل کرده و منجر به خطا شوند. این سوگیری‌ها قابلیت اطمینان و دقت گزارشگری مالی را به خطر می‌اندازند. به‌عنوان مثال، اگر حساب‌برس به‌طور ناخودآگاه تحت تأثیر سوگیری تأیید قرار گیرد، ممکن است بیشتر بر روی اطلاعاتی تمرکز کند که ارزیابی اولیه آن‌ها را پشتیبانی می‌کند و احتمالاً شواهد متناقضی را از دست می‌دهد. پیامدهای این سوگیری‌ها بر کیفیت حسابداری می‌تواند کاملاً مضر باشد. آن‌ها می‌توانند قابلیت اطمینان و دقت گزارشگری مالی را به خطر بیندازند و به‌طور بالقوه منجر به ارزیابی‌ها و تصمیمات نادرست شوند. با این حال، حساب‌برسان با آگاهی از این سوگیری‌ها و اجرای روش‌های حسابداری قوی، می‌توانند تأثیر سوگیری‌های رفتاری را کاهش داده و کیفیت کلی حسابداری خود را ارتقا دهند.

حسابداری ذهنی به‌عنوان یک پدیده رفتاری و روان‌شناختی، تصمیم‌گیری‌های مالی و ارزیابی‌های حساب‌برسان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این مفهوم که توسط ریچارد تالر معرفی شده، به فرآیند تقسیم ذهنی منابع مالی به دسته‌های جداگانه بر اساس معیارهای ذهنی افراد اشاره دارد. چنین دسته‌بندی‌هایی می‌توانند منجر به تعصبات شناختی و انحرافات در قضاوت‌ها و ارزیابی‌های مالی شوند. در محیط حسابداری، این تعصبات ممکن

است کیفیت حسابرسی را کاهش دهند، زیرا حسابرسان به جای تحلیل های دقیق و بی طرفانه، تحت تأثیر این ذهنیت ها قرار می گیرند؛ بنابراین، درک و شناخت حسابداری ذهنی و تأثیرات آن بر فرآیند حسابرسی می تواند به بهبود دقت، بی طرفی و کیفیت کلی حسابرسی کمک کند. با این تفاسیر فرضیه اصلی پژوهش را می توان این چنین بیان کرد:

≠ حسابداری ذهنی بر کیفیت حسابرسی، اثر دارد.

مطابق مفهوم حسابداری ذهنی، تقسیم بندی ها و دسته بندی های ذهنی ممکن است منجر به تعصبات و انحرافات شناختی شوند که قضاوت های حسابرس را تحت تأثیر قرار می دهند. در فرآیند حسابرسی، این تعصبات می توانند باعث ارزیابی های نادرست و تصمیم گیری های غیرمنطقی شوند، زیرا حسابرسان ممکن است به جای اتکا بر داده ها و تحلیل های بی طرفانه، تحت تأثیر این ساختارهای ذهنی قرار گیرند. با این تفاسیر فرضیه فرعی اول پژوهش را می توان این چنین بیان کرد:

≠ حسابداری ذهنی بر قضاوت حسابرس^۱، اثر دارد.

حسابداری ذهنی به عنوان یک پدیده روان شناختی می تواند تأثیری بر تخصیص زمان و منابع در فرآیند حسابرسی داشته باشد. این مفهوم به تمایل افراد برای دسته بندی ذهنی منابع مالی و زمانی به حساب های جداگانه اشاره دارد. در بودجه حسابرسی، این پدیده می تواند باعث شود که شرکا به دلیل تأثیر تصورات و تعصبات ذهنی، به جای پیروی از یک برنامه منطقی، زمان خود را به نحو نامتناسب و غیربهبینه بین فعالیت های مختلف تقسیم کنند. این مسئله می تواند باعث کاهش کارایی و کیفیت بودجه ریزی حسابرسی شود. با این تفاسیر فرضیه فرعی دوم پژوهش را می توان این چنین بیان کرد:

≠ حسابداری ذهنی بر نسبت زمان کار شرکا به کل زمان انجام کار در بودجه

حسابرسی^۲، اثر دارد.

1 Audit judgment (AJ)

2 The ratio of partners' work time to the total time of work in the audit budget (RPTAB)

حسابداری ذهنی به عنوان یک مفهوم روان‌شناختی و رفتاری می‌تواند به طور غیرمستقیم بر استقلال و بی‌طرفی حسابرس تأثیر بگذارد. این پدیده ممکن است باعث شود که حساب‌رسان در فرآیند قضاوت‌ها و تصمیم‌گیری‌هایشان، به جای اعمال اصول حرفه‌ای، تحت تأثیر تعصبات ذهنی قرار بگیرند که این می‌تواند به کاهش بی‌طرفی و دقت در ارزیابی صورت‌های مالی منجر شود. با این تفاسیر فرضیه فرعی سوم پژوهش را می‌توان این‌چنین بیان کرد:

≠ حسابداری ذهنی بر استقلال حسابرس، اثر دارد.

تقسیم‌بندی‌ها و معیارهای ذهنی ممکن است باعث شود که در مواجهه با دعاوی قضایی، افراد و سازمان‌ها هزینه‌های دفاع خود را به طور ناهماهنگ و غیربینه تخصیص دهند. این انحرافات شناختی می‌توانند منجر به افزایش یا کاهش غیرمنطقی هزینه‌های دفاعی شوند، زیرا افراد ممکن است به دلیل اولویت‌های ذهنی و پیش‌فرض‌های نادرست، منابع مالی بیشتری را به موضوعاتی اختصاص دهند که از نظر قانونی یا مالی اهمیت کمتری دارند. با این تفاسیر فرضیه فرعی چهارم پژوهش را می‌توان این‌چنین بیان کرد:

≠ حسابداری ذهنی بر روند هزینه‌های دفاع از عملکرد در دعاوی قضایی^۱، اثر دارد.

پیشینه پژوهش

سلیمانی امیری و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی تحت عنوان «حسابداری ذهنی و رابطه آن با مدیریت پرتفوی»، بیان کردند برخلاف تئوری‌های رایج در امور مالی، شواهد نشان می‌دهند که افراد در تصمیم‌گیری‌های خود رفتاری غیرعقلانی دارند. حسابداری ذهنی یکی از دلایل این رفتار غیرمنطقی است. در این مقاله، نتایج نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاران باید برای کل پرتفوی خود حسابداری ذهنی در نظر بگیرند و به جای تمرکز بر سود کوتاه‌مدت، اهداف بلندمدت‌تری را دنبال کنند. با آموزش مفاهیم حسابداری ذهنی و ارائه ابزارهای مناسب، می‌توان به سرمایه‌گذاران در اتخاذ تصمیمات منطقی‌تر و

بهبود عملکرد آنها در مدیریت پرتفوی کمک کرد.

بنایی قدیم و کرباسی یزدی (۱۳۹۳) در پژوهشی تحت عنوان «کاربرد حسابداری ذهنی (از تئوری تا عمل)»، برخلاف نظریه‌های اقتصادی رایج که بر پایه رفتار عقلانی افراد در سرمایه‌گذاری بنا شده‌اند، بیان کردند که افراد در واقع رفتاری غیرمنطقی دارند. حسابداری ذهنی می‌تواند این رفتار غیرمنطقی را توضیح دهد. لذا با استفاده از این نظریه، می‌توان نحوه تفسیر اطلاعات مالی توسط افراد مختلف، تدوین استانداردهای حسابداری شفاف‌تر و ارائه اطلاعات دقیق‌تر توسط تهیه‌کنندگان صورت‌های مالی را بهبود بخشید.

ایمانی برندق و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی تحت عنوان «شناسایی عوامل تعیین‌کننده کیفیت حسابرسی در ایران از دیدگاه حسابداران رسمی»، باهدف بررسی عوامل تأثیرگذار بر کیفیت حسابرسی از دیدگاه حسابداران رسمی به پژوهش پرداختند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که عوامل مختلفی از جمله تجربه حساب‌رسان، اجرای کار، وجود کنترل‌های داخلی و حاکمیت شرکتی بیشترین تأثیر را بر کیفیت حسابرسی دارند. همچنین، عواملی مانند بودجه زمانی حسابرسی، ویژگی‌های فردی حساب‌رس و تعداد شرکا در موسسه حسابرسی نیز تأثیرگذار هستند.

نیک‌بخت و محمودی خوشرو (۱۳۹۶) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت حسابرسی در ایران با توجه به شاخص‌های هیئت نظارت بر حسابداری شرکت‌های سهامی عام^۱ (PCAOB)»، به دنبال ارائه یک مدل برای بررسی کیفیت حسابرسی با توجه به عوامل مؤثر سیستمی نه تنها به صورت محصول‌گرا بلکه به صورت فرآیند‌گرا و سیستمی بودند. شاخص‌هایی که در این پژوهش بیشترین تأثیر را دارند، شامل میانگین سوابق کاری، تخصص و تجربه صنعت، زمان‌بندی و ساعات کار شرکا، مدیران و بازیابی‌های کیفی، شاخص‌های مرتبط با استقلال و رعایت آن، انتشار مجدد صورت‌های مالی و تأثیر آن بر بازار، حجم کار شرکا و کارکنان و جابه‌جایی مکرر شرکا و مدیران ارشد مؤسسه است. این شاخص‌ها تقریباً ۸۰ درصد از شاخص‌های مطالعه را تشکیل

1 Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB)

می‌دهند.

کیان و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی تأثیر حسابداری ذهنی بر رفتار سرمایه‌گذاران از دیدگاه گزارشگری مالی»، پی بردند که حسابداری ذهنی بر نحوه تفسیر اطلاعات مالی توسط سرمایه‌گذاران تأثیر می‌گذارد. همچنین بیان کردند که سرمایه‌گذاران در هنگام مواجهه با گزارش زیان، تمایل کمتری به توجه به سود خالص شرکت دارند که این موضوع نشان می‌دهد، حسابداری ذهنی می‌تواند عاملی برای سوگیری در تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران و اتخاذ تصمیمات غیراقتصادی باشد. پژوهشگران پیشنهاد می‌کنند که با آموزش مفاهیم حسابداری ذهنی به سرمایه‌گذاران و تدوین استانداردهای شفاف‌تر برای ارائه گزارش‌های مالی، می‌توان به ارتقای کیفیت تصمیم‌گیری در بازار سرمایه کمک کرد.

کیان و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی رفتار مدیران در به‌کارگیری حسابداری ذهنی در گزارشگری صورت سود و زیان»، پی بردند که مدیران در انتخاب تفکیک یا تجمیع اقلام، تحت تأثیر حسابداری ذهنی هستند و تمایل آن‌ها به دسته‌بندی اطلاعات بر اساس ملاک‌های ذهنی است. این نتایج نیازمند توجه استاندارداردگذاران و قانون‌گذاران به این مسئله است.

ابراهیمی و نجفی (۱۳۹۹) در پژوهشی تحت عنوان «نقش حسابداری ذهنی در رفتار مالیاتی خویش‌فرمایان (مورد مطالعه: مؤدیان حقیقی استان فارس)»، مشخص کردند که افراد در استفاده از حسابداری ذهنی و محاسبات مالیاتی به دو دسته تفکیک‌کنندگان و یکپارچه‌کنندگان تقسیم می‌شوند، لذا تمایل به تفکیک مالیات بر درآمد و ارزش افزوده در افراد بیشتر است. همچنین بیان شد که بین دانش مالیاتی و حسابداری ذهنی و همچنین بین حسابداری ذهنی و تمکین مالیاتی رابطه مثبت وجود دارد. پژوهشگران پیشنهاد می‌کنند که با ارتقای دانش مالیاتی و آموزش مفاهیم حسابداری ذهنی به خویش‌فرمایان، می‌توان به افزایش تمکین مالیاتی و بهبود عملکرد نظام مالیاتی کشور کمک کرد.

صفرزاده و هوشمند کاشانی (۱۳۹۹)، در پژوهشی تحت عنوان «ویژگی‌های

حسابرس، گرایش‌های حرفه‌ای و تجاری و تأثیر آن‌ها بر کیفیت حسابرسی» رابطه ویژگی‌های حسابرسان با گرایش‌های تجاری و حرفه‌ای آنان را بررسی کرده‌اند. نتایج نشان داد که سطح دانش، سازگاری و مهارت‌های ارتباطی حسابرسان ارتباط مثبت و معناداری با گرایش حرفه‌ای دارد، در حالی که مهارت‌های بازاریابی ارتباط منفی دارد. همچنین، مهارت‌های بازاریابی و ارتباطی با گرایش تجاری ارتباط مثبت و معناداری دارند، ولی سطح دانش و خلاقیت ارتباط معناداری با گرایش تجاری ندارد. در نهایت، گرایش حرفه‌ای باعث کاهش اقدامات کاهنده کیفیت حسابرسی می‌شود، اما گرایش تجاری این اقدامات را تشدید می‌کند؛ بنابراین، نیاز به سازوکارهای مناسب برای بهبود کیفیت حسابرسی احساس می‌شود.

ملانظری و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان «تأثیر تأمین مالی از طریق استقراض بر تصمیم‌های سرمایه‌گذاری بر اساس حسابداری ذهنی»، با توجه به ناکافی بودن تئوری‌های اقتصادی در توضیح تصمیم‌گیری افراد، مشخص کردند که هر چه مبلغ بدهی معوق یک دارایی بیشتر باشد، مدیران تمایل کمتری به جایگزینی آن دارند. این موضوع به دلیل کافی نبودن منافع عاید شده از دارایی از دیدگاه مدیران است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که حسابداری ذهنی می‌تواند کیفیت تصمیم‌گیری مدیران را در مورد دارایی‌ها مختل کند. آگاهی از این خطای شناختی می‌تواند به ارتقای دانش در زمینه تصمیم‌گیری و قضاوت مؤثر باشد.

ستایش و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی تأثیر متغیرهای چهارگانه ویژگی‌های صاحب‌کار بر حق‌الزحمه حسابرسی» به بررسی تأثیر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی، محدودیت تأمین مالی، نگهداشت وجه نقد و ساختار سرمایه مبتنی بر بدهی به‌عنوان ویژگی‌های صاحب‌کار بر حق‌الزحمه حسابرسی، پرداختند. یافته‌ها نشان داد که قابلیت مقایسه صورت‌های مالی، محدودیت تأمین مالی، ساختار سرمایه مبتنی بر بدهی و نگهداشت وجه نقد به ترتیب با حق‌الزحمه حسابرسی به‌طور معناداری ارتباط منفی، مثبت، مثبت و مثبت دارند؛ بنابراین، نتایج پژوهش حاکی از آن است که با افزایش قابلیت

مقایسه صورت‌های مالی، هزینه‌های کسب و بررسی اطلاعات و نیاز به انجام تعدیلات در اطلاعات کاهش می‌یابد و منجر به کاهش حق‌الزحمه حسابرسی می‌شود.

بایزیدی و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی تحت عنوان «تأثیر بهره‌هوشی (IQ) حسابرس بر کیفیت حسابرسی»، به تأثیر متغیر بهره‌هوشی به‌عنوان یکی از ویژگی‌های شناختی حسابرس بر کیفیت حسابرسی پرداختند. نتایج آماری نشان داد که بهره‌هوشی حسابرس تأثیر مثبت و معناداری بر کیفیت حسابرسی دارد. به‌طور کلی، این پژوهش نشان می‌دهد که هر چه بهره‌هوشی حسابرس بیشتر باشد، کیفیت حسابرسی نیز افزایش می‌یابد. این پژوهش با توجه به نتایج به‌تأیید اهمیت ویژگی‌های شناختی و شخصیتی حسابرس در فرآیند حسابرسی می‌پردازد و این مسئله می‌تواند در تدوین سیاست‌ها و مکانیزم‌های کنترل کیفیت حسابرسی تأثیرگذار باشد. همچنین پژوهشگران در این پژوهش از معیارهای خروجی کیفیت حسابرسی برای اندازه‌گیری این کمیت استفاده کرده‌اند.

وطن‌دوست سیلاب و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان «رابطه بین حسابداری ذهنی و کیفیت گزارشگری مالی با رویکرد معاملات هم‌زمان»، به بررسی تأثیر حسابداری ذهنی بر کیفیت گزارشگری مالی و افشای اطلاعات در شرکت‌های بورسی پرداختند که مشخص شد بین حسابداری ذهنی و کیفیت گزارشگری مالی رابطه منفی وجود دارد؛ به‌عبارت‌دیگر، شرکت‌هایی که درگیر حسابداری ذهنی هستند، تمایل کمتری به ارائه گزارش‌های با کیفیت بالا و شفاف از عملکرد خود دارند. همچنین نتایج نشان داد که حسابداری ذهنی می‌تواند عاملی برای کاهش کیفیت گزارشگری مالی و افزایش احتمال سوءاستفاده از اطلاعات مالی باشد. پژوهشگران پیشنهاد می‌کنند که با افزایش آگاهی شرکت‌ها از این موضوع و تدوین قوانین و مقررات سخت‌گیرانه‌تر، می‌توان به ارتقای کیفیت گزارشگری مالی و شفافیت در بازار سرمایه کمک کرد.

Bonner et al. (2014) در پژوهشی تحت عنوان «حسابداری ذهنی و تفکیک بر اساس علامت و بزرگی نسبی اقلام صورت درآمد»، بیان کردند قوانین فعلی گزارشگری مالی به مدیران اجازه می‌دهد تا اطلاعات صورت‌های سود و زیان را به‌صورت تفکیکی یا

تجمیعی ارائه دهند. این انعطاف‌پذیری می‌تواند مشکل‌ساز باشد، زیرا ترجیح مدیران برای تفکیک یا تجمیع به شرایط خاص و تأثیر حسابداری ذهنی بر تصمیم‌گیری آن‌ها بستگی دارد. مطالعه حاضر نشان می‌دهد که ارائه‌های تفکیکی مدیران علاوه بر تصمیم‌گیری ذهنی بهتر منجر به ارزیابی مثبت‌تر شرکت توسط سرمایه‌گذاران می‌شود؛ بنابراین، انعطاف‌پذیری در گزارشگری مالی باید با احتیاط مورد استفاده قرار گیرد و استانداردهای شفاف‌تری برای ارائه اطلاعات مالی تدوین شود تا تصمیم‌گیری آگاهانه‌تر مدیران و سرمایه‌گذاران را به ارمغان بیاورد.

Stephen (2018) در فصل ۸ کتاب خود تحت عنوان «حسابرسی حسابداری ذهنی»، بیان می‌کند تئوری چشم‌انداز، ارائه‌شده توسط Kahneman و Tursky، نشان می‌دهد که افراد تحت تأثیر ریسک، عدم قطعیت و چارچوب‌بندی، به گونه‌ای تصمیم می‌گیرند که تمایل به ریسک‌پذیری بیشتر برای جلوگیری از ضرر و رفتار متفاوت با پول در مقایسه با سایر دارایی‌ها دارند. این رفتار تحت تأثیر توانایی (دانش و مهارت)، سوگیری شناختی (خطاها و تعصبات ذهنی) و انگیزه (اهداف و خواسته‌ها) قرار می‌گیرد. درک این موضوع برای پیش‌بینی رفتار افراد، طراحی سیاست‌های کارآمد و ارائه مشاوره مالی صحیح ضروری است. این نکته قابل توجه است که باوجود دانش و توانایی، افراد در تصمیم‌گیری خود دچار خطا می‌شوند.

Mitchell et al. (2022) در پژوهشی تحت عنوان «نیازها در مقابل خواسته‌ها: حسابداری ذهنی و اثرات تلاش پاداش‌های ملموس»، بیان می‌کنند درحالی‌که پاداش‌های ملموس برای انگیزه دادن به کارکنان در سازمان‌های آمریکای شمالی رایج هستند، نوع پاداش ارائه‌شده می‌تواند بر انگیزه آن‌ها تأثیر بگذارد. این مطالعه نشان می‌دهد که پاداش‌های ملموس لذتی (مانند خوراکی‌ها) در مقایسه با پاداش‌های ملموس کاربردی (مانند لوازم خانگی) به‌طور جداگانه از حقوق و دستمزد در نظر گرفته می‌شوند و منجر به تلاش بیشتر کارکنان می‌شوند؛ بنابراین، ارائه پاداش‌های ملموس لذتی می‌تواند انگیزه کارکنان را به‌طور مؤثرتری نسبت به پاداش‌های ملموس کاربردی افزایش دهد.

Simon et al. (2023) در پژوهشی تحت عنوان «محدوده صنعت حسابرسان و کیفیت حسابرسان»، تأثیر گستره صنعتی حسابرسان بر کیفیت حسابرسان مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج نشان می‌دهند که حسابرسانی که تجربه‌ی گسترده‌ای از صنایع مختلف دارند، احتمال اعمال اصلاحات حسابرسان بیشتری دارند. این رابطه برای مشتریان پیچیده‌تر، در محیط‌های مطمئن‌تر و برای حسابرسان با سابقه بیشتر تجربه حسابرسان، قوی‌تر است.

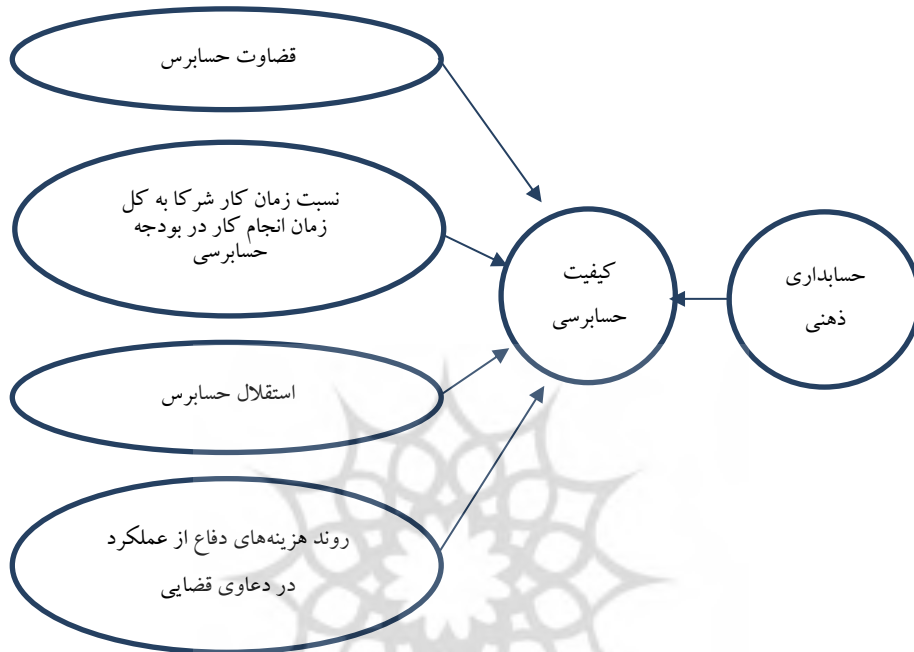
Qihui et al. (2023) در پژوهشی تحت عنوان «تأسیس شعبه چه تأثیری بر کیفیت حسابرسان دارد؟ شواهدی از چین»، بررسی می‌کنند که تأسیس یک دفتر شعبه جدید چگونه می‌تواند کیفیت حسابرسان را برای مشتریان موجود یک شرکت حسابرسان در همان منطقه بهبود بخشد. این پژوهش بر اساس داده‌های شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس چین از سال ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۹ صورت گرفته است. نتایج نشان می‌دهد که تأسیس یک دفتر شعبه جدید می‌تواند کیفیت حسابرسان (استقلال حسابرسان^۱) را بهبود بخشد و این تأثیر اصلی از طریق ارتباطات و اطلاعات به دست می‌آید.

Austin et al. (2024) در پژوهشی تحت عنوان «چگونه زمان‌بندی مالیات بر هزینه‌های بازنشستگی تأثیر می‌گذارد؟»، بیان کردند افرادی که از حساب‌های معوق مالیات استفاده می‌کنند، تمایل دارند پول خود را سریع‌تر از افرادی که از حساب‌های جاری استفاده می‌کنند خرج کنند، حتی اگر قدرت خرید پس از کسر مالیات آن‌ها برابر باشد. علت این موضوع، عدم توجه کافی دارندگان حساب‌های معوق مالیات به مالیاتی است که باید در زمان برداشت پرداخت کنند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که زمان‌بندی پرداخت مالیات می‌تواند بر تصمیم‌گیری افراد در مورد نحوه خرج کردن پول خود و برنامه‌ریزی برای بازنشستگی که مؤثر از ذهن افراد است تأثیر بگذارد.

1 Audit independence (AI)

الگوی مفهومی پژوهش

شکل ۱. رابطه بین متغیرهای پژوهش

روش^۱

این پژوهش از منظر نتیجه اجرای آن، از نوع کاربردی و از منظر فرآیند اجرا، جزء پژوهش‌های کمی و از منظر هدف اجرا، توصیفی و پیمایشی است. این پژوهش از منظر بعد زمانی اجرای پژوهش از نوع مقطعی و در سال ۱۴۰۲ است. ابزار مورد استفاده در این نوع پژوهش پرسشنامه است. جامعه آماری این پژوهش را شرکا، مدیران و حسابداران رسمی در استخدام موسسه‌های حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی رتبه الف ایران تشکیل می‌دهد که بر اساس سایت جامعه حسابداران رسمی ایران در سال ۱۴۰۲ برابر با ۴۱۶ نفر بوده‌اند. با توجه به جامعه مورد نظر و استفاده از فرمول کوکران جهت تعیین حجم نمونه، نمونه باید حداقل شامل ۱۹۹ پرسشنامه جمع‌آوری شده باشد که پس از انتشار ۳۰۰

1 method

پرسشنامه به صورت حضوری و آنلاین، از مجموع ۲۲۱ پرسشنامه دریافتی، ۲۰۳ پرسشنامه مورد تأیید برای انجام آزمون‌های آماری قرار گرفت.

پرسشنامه پژوهش حاضر شامل ۱۱ گویه برای هر فرضیه فرعی و ۵ سؤال جمعیت شناختی بوده، لذا با توجه به اینکه این پرسشنامه شامل ۴ فرضیه فرعی می‌باشد، مجموعاً شامل ۴۹ سؤال بوده است.

در این پژوهش روایی پرسشنامه از طریق روش روایی صوری با استفاده از نظرات اصلاحی بررسی شده است، بدین نحوه که پرسشنامه مقدماتی برای ده نفر از اشخاص صاحب نظر ارسال و از پرسش شوندگان درخواست شده ضمن تکمیل آن، نظرات خود را در خصوص محتوای پرسشنامه اعلام نمایند. پس از دریافت پاسخ‌ها، اصلاحات پیشنهادی انجام و پرسشنامه نهایی تهیه و مورد استفاده قرار گرفت. پایایی پرسشنامه نیز با استفاده از آلفای کرونباخ آزمون شده است که مقدار آن برابر با ۰/۸۹ بوده است، این میزان از آلفای کرونباخ نشان می‌دهد که پایایی پرسشنامه در حد قابل قبولی است و می‌توان به دقت نتایج حاصل از آن اعتماد کرد.

متغیرهای پژوهش به شرح ذیل است:

≠ متغیر مستقل

حسابداری ذهنی: مجموعه‌ای از عملیات روان‌شناختی مورد استفاده افراد و خانوارها به منظور سازمان‌دهی، ارزیابی و ردیابی فعالیت‌های مالی، می‌باشد (Thaler, 1980; Thaler, 1990).

لازم به ذکر است که متغیر حسابداری ذهنی به این صورت اندازه‌گیری شده است که پس از دریافت پاسخ از پاسخ‌دهندگان در صورتی که میانگین واقعی بیش از میانگین طیف بوده، به معنای تأیید تأثیرگذاری حسابداری ذهنی بر کیفیت حسابرسی و مقیاس‌های اندازه‌گیری آن و در غیر این صورت به معنای عدم تأثیرگذاری برداشت شده است.

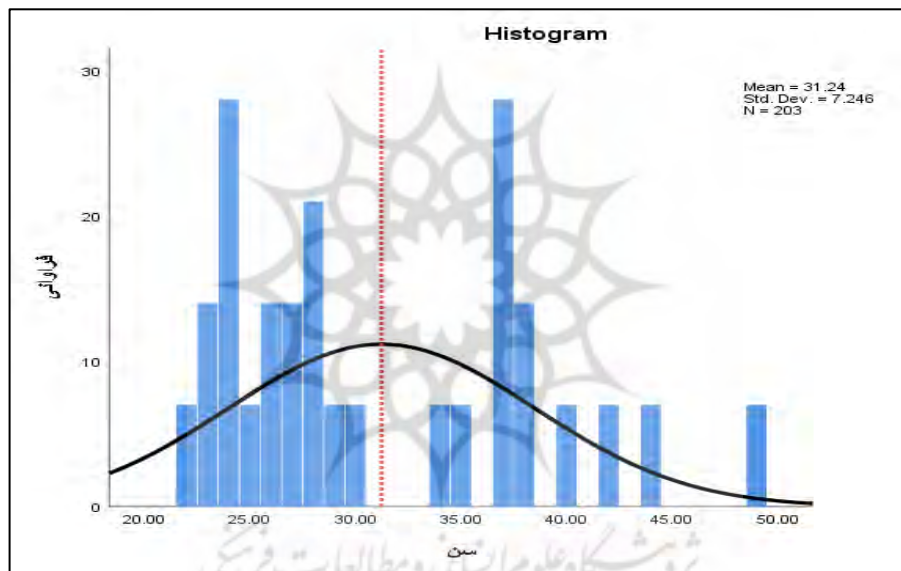
متغیر وابسته \neq

کیفیت حسابرسی: اطمینان بیشتر از کیفیت گزارشگری مالی بالا را، کیفیت حسابرسی می‌نامند (Shivaram et al., 2021).

یافته‌ها

نتایج جمعیت شناختی

نمودار ۱. سن آزمودنی‌ها

نمودار ۱ نشان‌دهنده وضعیت سن آزمودنی‌ها می‌باشد که مطابق آن کمترین سن ۲۲، بیشترین سن ۴۹ و میانگین سن آزمودنی‌ها ۳۱/۲۴ می‌باشد.

جدول ۱. اطلاعات جمعیت شناختی

درصد فراوانی	فراوانی	متغیر	
۲۴/۱۰	۴۹	زن	جنسیت
۷۵/۹۰	۱۵۴	مرد	
۳۴/۵۰	۷۰	کارشناسی	میزان تحصیلات

متغیر	فراوانی	درصد فراوانی
کارشناسی ارشد	۸۴	۴۱/۴۰
	۴۹	۲۴/۱۰
رشته تحصیلی	۱۹۶	۹۶/۶۰
	۷	۳/۴۰
	۰	۰
	۰	۰
	۰	۰
	۰	۰
مدت تجربه‌ی حسابرسی	۱۲۶	۶۲/۱۰
	۲۱	۱۰/۳۰
	۴۲	۲۰/۷۰
	۱۴	۶/۹۰

جدول ۱ ویژگی‌های جمعیت شناختی مربوط به پژوهش را نشان می‌دهد. از ۲۰۳ پاسخ‌دهنده، ۴۹ نفر آن‌ها زن و ۱۵۴ نفر مرد بودند که از این تعداد ۷۰ نفر دارای تحصیلات کارشناسی، ۸۴ نفر دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و ۴۹ نفر دارای مدرک دکتری بودند. از نظر رشته‌ی تحصیلی ۱۹۶ نفر در رشته‌ی حسابداری و ۷ نفر در رشته‌ی حسابرسی به تحصیل پرداخته‌اند. همچنین از نظر مدت تجربه حسابرسی، ۱۲۶ نفر دارای سابقه‌ی ۵ سال و کمتر، ۲۱ نفر دارای سابقه‌ی ۶ تا ۱۰ سال، ۴۲ نفر دارای سابقه‌ی ۱۱ تا ۱۵ سال و ۱۴ نفر دارای سابقه‌ی ۱۶ سال و بالاتر بوده‌اند.

آمار توصیفی

جدول ۲. آمار توصیفی متغیرهای وابسته فرعی پژوهش

گویه	تعداد	حداقل	حداکثر	میانگین واقعی	انحراف معیار	چولگی	کشدگی
قضاوت حسابرس	۲۰۳	۳۲	۵۵	۴۲/۳۸	۵/۰۲	۰/۶۱۴	۰/۵۳۹
نسبت زمان کار شرکا به کل زمان انجام کار در بودجه حسابرسی	۲۰۳	۱۹	۵۵	۳۷/۱۰	۹/۰۶	۰/۰۶۵	-۰/۴۳۶
استقلال حسابرس	۲۰۳	۱۲	۴۲	۲۷/۰۷	۷/۷۷	۰/۰۰۸	-۰/۸۹۱

گویه	تعداد	حداقل	حداکثر	میانگین واقعی	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
روند هزینه‌های دفاع از عملکرد در دعاوی قضایی	۲۰۳	۲۲	۵۵	۳۸/۴۱	۶/۷۵	۰/۰۸۴	۰/۵۳۲

جدول ۲ آماره‌های توصیفی متغیرهای وابسته فرعی مورد مطالعه شامل حداقل، حداکثر، میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی را نشان می‌دهد. مطابق با این جدول قضاوت حسابرس دارای بیشترین و استقلال حسابرس دارای کمترین مقدار میانگین است. با توجه به این که مقدار چولگی مشاهده شده برای هر چهار متغیر وابسته فرعی در بازه (۲ و -۲) قرار دارد، بنابراین از لحاظ چولگی نرمال هستند و توزیع آن‌ها متقارن است، همچنین مقدار کشیدگی نیز برای هر چهار متغیر وابسته فرعی در بازه (۲ و -۲) قرار دارد، لذا توزیع آن‌ها از کشیدگی نرمال برخوردار است.

جدول ۳. آمار توصیفی متغیر وابسته اصلی پژوهش

گویه	تعداد	حداقل	حداکثر	میانگین واقعی	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
کیفیت حسابرسی	۲۰۳	۸۹	۱۹۷	۱۴۴/۹۷	۲۳/۵۶	۰/۱۸۴	-۰/۰۵۴

جدول ۳ آماره‌های توصیفی متغیر وابسته اصلی مورد مطالعه شامل حداقل، حداکثر، میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی را نشان می‌دهد. مقدار چولگی مشاهده شده برای این متغیر برابر ۰/۱۸۴ است که در بازه (۲ و -۲) قرار دارد، بنابراین از لحاظ چولگی نرمال بوده و توزیع آن متقارن است، همچنین مقدار کشیدگی نیز برای این متغیر -۰/۰۵۴ است که در بازه (۲ و -۲) قرار دارد، لذا توزیع آن از کشیدگی نرمال برخوردار است.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها

فرضیه فرعی اول: حسابداری ذهنی بر قضاوت حسابرس، اثر دارد.

برای آزمون فرضیه فرعی اول پژوهش از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده گردید. اگر میانگین نمرات داده‌ها بیشتر از حد متوسط یعنی عدد ۳۳ باشد، بدین معنی است که

حسابداری ذهنی بر قضاوت حسابرس، اثر دارد. جدول ۴، خلاصه نتایج آزمون را نشان می‌دهد.

جدول ۴. نتیجه آزمون t تک نمونه‌ای به منظور بررسی فرضیه فرعی اول

میانگین نظری = ۳۳				
نام متغیر	T	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین واقعی
قضاوت حسابرس	۲۶/۶۲	۲۰۲	۰/۰۰۰	۴۲/۳۸

همان‌گونه که مشاهده می‌گردد سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ و علامت آماره t مثبت است، بنابراین با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان بیان نمود که حسابداری ذهنی بر قضاوت حسابرس اثر مثبت دارد؛ یعنی در تصمیم‌گیری حسابرسان در زمان بررسی رویدادهای مالی واحد مورد رسیدگی و نوع گزارش صادر شده تأثیرگذار است. لذا با توجه به توضیحات فوق، فرضیه فرعی اول پژوهش تأیید می‌شود.

فرضیه فرعی دوم: حسابداری ذهنی بر نسبت زمان کار شرکا به کل زمان انجام کار در بودجه حسابرسی، اثر دارد.

برای آزمون فرضیه فرعی دوم پژوهش نیز از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده گردید. اگر میانگین نمرات داده‌ها بیشتر از حد متوسط یعنی عدد ۳۳ باشد، بدین معنی است که حسابداری ذهنی بر نسبت زمان کار شرکا به کل زمان انجام کار در بودجه حسابرسی، اثر دارد. جدول ۵، خلاصه نتایج آزمون را نشان می‌دهد.

جدول ۵. نتیجه آزمون t تک نمونه‌ای به منظور بررسی فرضیه فرعی دوم

میانگین نظری = ۳۳				
نام متغیر	T	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین واقعی
نسبت زمان کار شرکا به کل زمان انجام کار در بودجه حسابرسی	۶/۴۵	۲۰۲	۰/۰۰۰	۳۷/۱۰

همان‌گونه که مشاهده می‌گردد سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ و علامت آماره t مثبت است، بنابراین با توجه به نتایج به‌دست آمده می‌توان بیان نمود که حسابداری ذهنی بر نسبت زمان کار شرکا به کل زمان انجام کار در بودجه حسابرسی اثر مثبت دارد؛ یعنی در میزان زمان صرف شده توسط شرکا نسبت به سایر نیروهای موسسه حسابرسی در مجموع اثرگذار است. لذا با توجه به توضیحات فوق، فرضیه فرعی دوم پژوهش نیز تأیید می‌شود.

فرضیه فرعی سوم: حسابداری ذهنی بر استقلال حسابرسان، اثر دارد.

برای آزمون فرضیه فرعی سوم پژوهش نیز از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده گردید. اگر میانگین نمرات داده‌ها بیشتر از حد متوسط یعنی عدد ۳۳ باشد، بدین معنی است که حسابداری ذهنی بر استقلال حسابرسان، اثر دارد. جدول ۶، خلاصه نتایج آزمون را نشان می‌دهد.

جدول ۶. نتیجه آزمون t تک نمونه‌ای به‌منظور بررسی فرضیه فرعی سوم

میانگین نظری = ۳۳				
نام متغیر	T	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین واقعی
استقلال حسابرسان	-۱۰/۸۷	۲۰۲	۱	۲۷/۰۷

همان‌گونه که مشاهده می‌گردد سطح معناداری بیشتر از ۰/۰۵ است، بنابراین با توجه به نتایج به‌دست آمده می‌توان بیان نمود که حسابداری ذهنی بر استقلال حسابرسان اثر ندارد. از آنجایی که استقلال حسابرسان دارای معیارهای مشخصی جهت سنجش می‌باشد (عدم رابطه کاری، مالی، علمی و خویشاوندی)، این نتیجه قابل پیش‌بینی بود. لذا با توجه به توضیحات فوق، فرضیه فرعی سوم پژوهش رد می‌شود.

فرضیه فرعی چهارم: حسابداری ذهنی بر روند هزینه‌های دفاع از عملکرد در دعاوی قضایی، اثر دارد.

برای آزمون فرضیه فرعی چهارم پژوهش نیز از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده گردید. اگر میانگین نمرات داده‌ها بیشتر از حد متوسط یعنی عدد ۳۳ باشد، بدین معنی است که

حسابداری ذهنی بر روند هزینه‌های دفاع از عملکرد در دعاوی قضایی، اثر دارد. جدول ۷، خلاصه نتایج آزمون را نشان می‌دهد.

جدول ۷. نتیجه آزمون t تک نمونه‌ای به منظور بررسی فرضیه فرعی چهارم

میانگین نظری = ۳۳				
نام متغیر	t	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین واقعی
روند هزینه‌های دفاع از عملکرد در دعاوی قضایی	۱۱/۴۳	۲۰۲	۰/۰۰۰	۳۸/۴۱

همان‌گونه که مشاهده می‌گردد سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ و علامت آماره t مثبت است، بنابراین با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان بیان نمود که حسابداری ذهنی بر روند هزینه‌های دفاع از عملکرد در دعاوی قضایی اثر مثبت دارد؛ یعنی در صورتی که حسابرس با دقت و تمرکز بیشتری به بررسی رویدادهای مالی واحد مورد رسیدگی پردازد اولاً بدهی‌های احتمالی را پیش از طرح در مراجع قضایی به مدیریت اطلاع‌رسانی خواهد کرد، دوماً در حل دعاوی حقوقی نیز می‌تواند کمک بیشتری به مدیریت واحد رسیدگی بدهد. لذا با توجه به توضیحات فوق، فرضیه فرعی چهارم پژوهش نیز تأیید می‌شود.

فرضیه اصلی: حسابداری ذهنی بر کیفیت حسابرسی، اثر دارد.

برای آزمون فرضیه اصلی پژوهش نیز از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده گردید. اگر میانگین نمرات داده‌ها بیشتر از حد متوسط یعنی عدد ۱۳۲ باشد، بدین معنی است که حسابداری ذهنی بر کیفیت حسابرسی، اثر دارد. جدول ۸، خلاصه نتایج آزمون را نشان می‌دهد.

جدول ۸. نتیجه آزمون t تک نمونه‌ای به منظور بررسی فرضیه اصلی

میانگین نظری = ۱۳۲				
نام متغیر	T	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین واقعی
کیفیت حسابرسی	۷/۸۴	۲۰۲	۰/۰۰۰	۱۴۴/۹۷

همان‌گونه که مشاهده می‌گردد سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ و علامت آماره t مثبت است، بنابراین با توجه به نتایج به‌دست آمده می‌توان بیان نمود که حسابداری ذهنی کیفیت حسابرسی اثر مثبت دارد؛ یعنی طبقه‌بندی‌های ذهنی حسابرس نسبت به رویدادها و عوامل رخ داده در واحد مورد رسیدگی بر کیفیت حسابرسی انجام‌شده توسط وی اثرگذار خواهد بود و آن را افزایش خواهد داد. لذا با توجه به توضیحات فوق، فرضیه اصلی پژوهش نیز تأیید می‌شود.

سایر یافته‌های آماری

به دلیل محکم‌تر شدن نتایج پژوهش و همچنین مقایسه‌های دقیق‌تر در رابطه با فرضیه‌های پژوهش، در این قسمت به بررسی فرضیه‌ها با توجه به اطلاعات جمعیت شناختی پرداخته می‌شود.

در ابتدا به آزمون فرضیه‌ها با توجه به جنسیت آزمودنی‌ها با استفاده از آزمون t نمونه مستقل، می‌پردازیم. اگر میانگین‌ها در هر دو گروه مرد و زن، به نتیجه مشابه ختم شود (بیشتر از میانگین تأیید فرضیه و کمتر از میانگین تأیید فرضیه)، نتیجه می‌شود که جنسیت در رابطه بین حسابداری ذهنی و کیفیت حسابرسی اثرگذار نمی‌باشد.

جدول ۹. نتیجه آزمون t نمونه مستقل به منظور بررسی اثر جنسیت بر فرضیه پژوهش

نتیجه	میانگین واقعی	فراوانی	جنسیت	نام متغیر
میانگین نظری = ۳۳				
مشابه	۴۳/۰۰	۴۹	زن	قضاوت حسابررس
	۴۲/۱۸	۱۵۴	مرد	
مشابه	۳۸/۵۷	۴۹	زن	نسبت زمان کار شرکا به کل زمان انجام کار در بودجه حسابررسی
	۳۶/۶۴	۱۵۴	مرد	
مشابه	۲۵/۸۶	۴۹	زن	استقلال حسابررس
	۲۷/۴۵	۱۵۴	مرد	
مشابه	۳۸/۷۱	۴۹	زن	روند هزینه‌های دفاع از عملکرد در دعاوی قضایی
	۳۸/۳۲	۱۵۴	مرد	

نتیجه	میانگین واقعی	فراوانی	جنسیت	نام متغیر
میانگین نظری = ۱۳۲				
مشابه	۱۴۶/۱۴	۴۹	زن	کیفیت حسابرسی
	۱۴۴/۵۹	۱۵۴	مرد	

همان‌گونه که مشاهده می‌گردد، باتوجه به در نظر گرفتن جنسیت در نتایج فرضیه‌ها تغییری ایجاد نمی‌شود و همانند قبل، فرضیه اصلی، فرعی اول، دوم و چهارم تأیید و فرضیه فرعی سوم رد می‌شود.

در ادامه به آزمون فرضیه‌ها باتوجه به میزان تحصیلات آزمودنی‌ها با استفاده از آزمون ANOVA، می‌پردازیم. اگر میانگین‌ها در هر سه گروه کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری، به نتیجه مشابه ختم شود (بیشتر از میانگین تأیید فرضیه و کمتر از میانگین تأیید فرضیه)، نتیجه می‌شود که میزان تحصیلات در رابطه بین حسابداری ذهنی و کیفیت حسابرسی اثرگذار نمی‌باشد.

جدول ۱۰. نتیجه آزمون ANOVA به منظور بررسی اثر میزان تحصیلات بر فرضیه پژوهش

نتیجه	میانگین واقعی	فراوانی	میزان تحصیلات	نام متغیر
میانگین نظری = ۳۳				
مشابه	۴۱/۵۰	۷۰	کارشناسی	قضاوت حسابرسی
	۴۲/۵۷	۸۴	کارشناسی ارشد	
	۴۳/۰۰	۴۹	دکتری	
مشابه	۳۴/۹۰	۷۰	کارشناسی	نسبت زمان کار شرکا به کل زمان انجام کار در بودجه حسابرسی
	۳۷/۴۲	۸۴	کارشناسی ارشد	
	۳۹/۷۱	۴۹	دکتری	
مشابه	۲۸/۶۰	۷۰	کارشناسی	استقلال حسابرسی
	۲۹/۸۳	۸۴	کارشناسی ارشد	
	۲۰/۱۴	۴۹	دکتری	
مشابه	۳۷/۱۰	۷۰	کارشناسی	روند هزینه‌های دفاع از عملکرد در دعاوی قضایی
	۳۷/۹۲	۸۴	کارشناسی ارشد	
	۴۱/۱۴	۴۹	دکتری	

نام متغیر	میزان تحصیلات	فراوانی	میانگین واقعی	نتیجه
میانگین نظری = ۱۳۲				
کیفیت حسابرسی	کارشناسی	۷۰	۱۴۲/۱۰	مشابه
	کارشناسی ارشد	۸۴	۱۴۳/۵۷	
	دکتری	۴۹	۱۴۸/۱۷	

همان گونه که مشاهده می گردد، باتوجه به در نظر گرفتن میزان تحصیلات در نتایج فرضیه‌ها تغییری ایجاد نمی شود و همانند قبل، فرضیه اصلی، فرعی اول، دوم و چهارم تأیید و فرضیه فرعی سوم رد می شود؛ اما نکته‌ای که حائز اهمیت است این است که همانند آنچه انتظار می رفت باتوجه به نتایج، گروه آزمودنی‌های دارای تحصیلات دکتری از درک بیشتری نسبت به فرضیه‌ها برخوردار بوده‌اند زیرا در صورت تأیید فرضیه دارای بیشترین میانگین و در صورت رد فرضیه دارای کمترین میانگین بوده‌اند.

در گام بعد به آزمون فرضیه‌ها باتوجه به رشته تحصیلی آزمودنی‌ها با استفاده از آزمون t نمونه مستقل، پرداخته می شود. اگر میانگین‌ها در هر دو گروه حسابداری و حسابرسی (به دلیل این که در سایر گروه‌ها آزمودنی نبود، آن‌ها در این آزمون در نظر گرفته نشد)، به نتیجه مشابه ختم شود (بیشتر از میانگین تأیید فرضیه و کمتر از میانگین تأیید فرضیه)، نتیجه می شود که رشته تحصیلی در رابطه بین حسابداری ذهنی و کیفیت حسابرسی اثرگذار نمی باشد.

جدول ۱۱. نتیجه آزمون t نمونه مستقل به منظور بررسی اثر رشته تحصیلی بر فرضیه پژوهش

نام متغیر	رشته تحصیلی	فراوانی	میانگین واقعی	نتیجه
میانگین نظری = ۳۳				
قضاوت حسابرس	حسابداری	۱۹۶	۴۲/۵۷	مشابه
	حسابرسی	۷	۳۷/۰۰	
نسبت زمان کار شرکا به کل زمان انجام کار در بودجه حسابرسی	حسابداری	۱۹۶	۳۷/۱۴	مشابه
	حسابرسی	۷	۳۶/۰۰	
استقلال حسابرس	حسابداری	۱۹۶	۲۶/۹۳	مشابه
	حسابرسی	۷	۳۱/۰۰	

نتیجه	میانگین واقعی	فراوانی	رشته تحصیلی	نام متغیر
مشابه	۳۸/۶۱	۱۹۶	حسابداری	روند هزینه‌های دفاع از عملکرد در دعاوی قضایی
	۳۳/۰۰	۷	حسابرسی	
میانگین نظری=۱۳۲				
مشابه	۱۴۵/۲۵	۱۹۶	حسابداری	کیفیت حسابرسی
	۱۳۷/۰۰	۷	حسابرسی	

همان‌گونه که مشاهده می‌گردد، با توجه به در نظر گرفتن رشته تحصیلی در نتایج فرضیه‌ها تغییری ایجاد نمی‌شود و همانند قبل، فرضیه اصلی، فرعی اول، دوم و چهارم تأیید و فرضیه فرعی سوم رد می‌شود؛ اما نکته‌ای که حائز اهمیت است این است که همانند آنچه انتظار می‌رفت با توجه به نتایج، گروه آزمودنی‌های تحصیل کرده در رشته حسابداری به دلیل آشنایی بیشتر با زمینه‌های حسابداری و حسابرسی و مطالعه راجع به تمامی حوزه‌های این رشته از درک بیشتری نسبت به فرضیه‌ها برخوردار بوده‌اند، زیرا در صورت تأیید فرضیه دارای میانگین بیشتر و در صورت رد فرضیه دارای میانگین کمتر بوده‌اند.

در گام بعد به آزمون فرضیه‌ها با توجه به مدت تجربه حسابرسی آزمودنی‌ها با استفاده از آزمون ANOVA، می‌پردازیم. اگر میانگین‌ها در هر چهار گروه ۵ سال و کمتر، ۶ تا ۱۰ سال، ۱۱ تا ۱۵ سال و ۱۶ سال و بالاتر، به نتیجه مشابه ختم شود (بیشتر از میانگین تأیید فرضیه و کمتر از میانگین تأیید فرضیه)، نتیجه می‌شود که مدت تجربه حسابرسی در رابطه بین حسابداری ذهنی و کیفیت حسابرسی اثرگذار نمی‌باشد.

جدول ۱۲. نتیجه آزمون ANOVA به منظور بررسی اثر مدت تجربه حسابرسی بر فرضیه پژوهش

نتیجه	میانگین واقعی	فراوانی	مدت تجربه حسابرسی	نام متغیر
میانگین نظری=۳۳				
مشابه	۴۲/۰۶	۱۲۶	۵ سال و کمتر	قضایات حسابرس
	۴۱/۳۳	۲۱	۶ تا ۱۰ سال	
	۴۳/۳۳	۴۲	۱۱ تا ۱۵ سال	
	۴۴/۰۰	۱۴	۱۶ سال و بالاتر	
مشابه	۳۶/۸۹	۱۲۶	۵ سال و کمتر	نسبت زمان کار شرکا به کل زمان انجام

نام متغیر	مدت تجربه حسابرسی	فراوانی	میانگین واقعی	نتیجه
کار در بودجه حسابرسی	۶ تا ۱۰ سال	۲۱	۳۳/۶۷	
	۱۱ تا ۱۵ سال	۴۲	۳۷/۱۷	
	۱۶ سال و بالاتر	۱۴	۴۴/۰۰	
استقلال حسابرس	۵ سال و کمتر	۱۲۶	۲۸/۵۰	مشابه
	۶ تا ۱۰ سال	۲۱	۲۴/۶۷	
	۱۱ تا ۱۵ سال	۴۲	۲۴/۰۰	
	۱۶ سال و بالاتر	۱۴	۲۷/۰۰	
روند هزینه‌های دفاع از عملکرد در دعاوی قضایی	۵ سال و کمتر	۱۲۶	۳۸/۶۷	مشابه
	۶ تا ۱۰ سال	۲۱	۳۵/۰۰	
	۱۱ تا ۱۵ سال	۴۲	۳۸/۱۷	
	۱۶ سال و بالاتر	۱۴	۴۲/۰۰	
میانگین نظری = ۱۳۲				
کیفیت حسابرسی	۵ سال و کمتر	۱۲۶	۱۴۶/۱۱	مشابه
	۶ تا ۱۰ سال	۲۱	۱۳۴/۶۷	
	۱۱ تا ۱۵ سال	۴۲	۱۴۲/۶۷	
	۱۶ سال و بالاتر	۱۴	۱۵۷/۰۰	

همان گونه که مشاهده می‌گردد، باتوجه به در نظر گرفتن مدت تجربه حسابرسی در نتایج فرضیه‌ها تغییری ایجاد نمی‌شود و همانند قبل، فرضیه اصلی، فرعی اول، دوم و چهارم تأیید و فرضیه فرعی سوم رد می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

همان گونه که Thaler (1980) در حدود ۴۵ سال قبل بیان کرد، حسابداری ذهنی از اهمیت زیادی برخوردار است. در پژوهش‌های گذشته اهمیت آن در بسیاری از تصمیم‌گیری‌های مالی از طریق نحوه کدگذاری، طبقه‌بندی و ارزیابی نتایج مالی نشان داده شده است. در این پژوهش به اهمیت حسابداری ذهنی در کیفیت حسابرسی پرداخته شد. در این پژوهش ابتدا کیفیت حسابرسی جهت اندازه‌گیری به چهار متغیر تفکیک شد و پس از اندازه‌گیری هر یک از آن‌ها مشخص شد که حسابداری ذهنی

بر قضاوت حسابرس، نسبت زمان کار شرکا به کل زمان انجام کار در بودجه حسابرسی و روند هزینه‌های دفاع از عملکرد در دعاوی قضایی اثرگذار است، اما بر روی استقلال حسابرسی تأثیری ندارد. در نهایت با اندازه‌گیری متغیرهای سنجش کیفیت حسابرسی مطابق نتایج به دست آمده از پژوهش مشخص شد، حسابداری ذهنی بر کیفیت حسابرسی اثرگذار است که با نتایج بنابی قدیم و کرباسی یزدی (۱۳۹۳) و Stephen (2018) مطابقت دارد.

همچنین در ادامه به دلیل محکم‌تر شدن نتایج تحلیل آماری پژوهش به بررسی اثر اطلاعات جمعیت شناختی آزمودنی‌ها بر فرضیه‌ها پرداخته شد. بر این اساس، اطلاعات جمعیت شناختی بر نتیجه فرضیه‌ها اثرگذار نبوده و همه گروه‌های آزمودنی‌ها در هر دسته از اطلاعات جمعیت شناختی به نتایج مشابهی دست یافته‌اند.

انجام این پژوهش با چندین محدودیت مواجه شد که باید مورد توجه قرار گیرند، زیرا این محدودیت‌ها بر نتایج و تعمیم‌پذیری پژوهش تأثیر می‌گذارند:

۱. جمع‌آوری داده‌های دقیق و کامل از فرآیندهای حسابرسی و تصمیم‌گیری حسابرسان با استفاده از پرسشنامه دشوار است، زیرا بسیاری از این اطلاعات محرمانه هستند و پاسخ‌دهندگان ممکن است تمایلی به اشتراک‌گذاری آن‌ها نداشته باشند. همچنین حسابداری ذهنی یک مفهوم روان‌شناختی پیچیده است که اندازه‌گیری و تجزیه و تحلیل دقیق آن نیازمند پرسشنامه‌ای دقیق در کنار صداقت پاسخ‌دهندگان می‌باشد.

۲. کیفیت حسابرسی ممکن است تحت تأثیر عوامل مختلفی از جمله مقررات دولتی، شرایط اقتصادی و فرهنگ سازمانی قرار گیرد، لذا جداسازی اثرات حسابداری ذهنی از این عوامل می‌تواند چالش‌برانگیز باشد.

۳. محیط کسب و کار و مقررات حسابرسی به‌طور مداوم در حال تغییر هستند. این تغییرات می‌توانند بر نتایج پژوهش تأثیر بگذارند و یافته‌ها را محدود به یک بازه زمانی خاص کنند.

باتوجه به نتایج پژوهش، پیشنهادهای کاربردی زیر به جامعه حسابداران رسمی ایران ارائه می‌گردد:

۱. می‌توان جهت جلوگیری اثرگذاری منفی بر روی تصمیمات حسابرسان و راهنمایی آن‌ها به سمت تصمیم‌گیری درست، حسابداری ذهنی را در رویه‌های حسابداری تلفیق کرد.

۲. می‌توان دید حسابرسان را از طریق آموزش نسبت به این امر بازتر کرد تا با آگاهی کامل‌تری به بررسی و صدور گزارش بپردازند.

همچنین محدودیت‌های کاربرد حسابداری ذهنی در حسابرسی به شرح زیر است:

۱. حسابرسان ممکن است در به‌کارگیری این نظریه با چالش‌هایی مانند دشواری شناسایی الگوهای حسابداری ذهنی و پتانسیل تعمیم بیش‌ازحد مواجه شوند.

۲. کاربرد این نظریه ممکن است در زمینه‌های مختلف حسابرسی و موقعیت‌های مشتری متفاوت باشد.

سرانجام جهت انجام پژوهش‌های آتی، موضوعات ذیل پیشنهاد می‌گردد:

۱. نقش فناوری، مانند هوش مصنوعی و یادگیری ماشین، در کاهش سوگیری‌های حسابداری ذهنی در فرآیند حسابرسی.

۲. بررسی تأثیر ویژگی‌های مختلف مشتری بر رابطه بین حسابداری ذهنی و کیفیت حسابرسی.

۳. بررسی تأثیر ویژگی‌های زمینه‌های صنعت بر رابطه بین حسابداری ذهنی و کیفیت حسابرسی.

تعارض منافع

تعارض منافع نداریم.

سپاسگزاری

در پایان از شرکا، مدیران و اعضای جامعه حسابداران رسمی ایران که ما را در انجام این پژوهش یاری کردند و وقت گران‌بهای خود را در اختیار ما گذاشتند، سپاسگزاریم.

ORCID

**Mohammad Hossein
Setayesh**

 <http://orcid.org/0000-0003-3947-53>

Younes Masoudi

 <http://orcid.org/0009-0004-7602-9974>

Elias Dehdari

 <http://orcid.org/0009-0001-3568-3847>

Mina Sadeghi

 <http://orcid.org/0009-0006-0079-5625>

منابع

ابراهیمی، فهیمه و نجفی، زهرا. (۱۳۹۹). نقش حسابداری ذهنی در رفتار مالیاتی خویش فرمایان (مورد مطالعه: مؤدیان حقیقی استان فارس). *دوفصلنامه حسابداری/ارزشی و رفتاری*، ۵(۹)،

URL: <https://aapc.khu.ac.ir/article-1-748-fa.html> .۳۹۴-۳۷۱

ایمانی برندق، محمد، مهرانی، کاوه و حجت شمامی، رحیم. (۱۳۹۵). شناسایی عوامل تعیین کننده کیفیت حسابرسی در ایران از دیدگاه حسابداران رسمی. *مجله دانش حسابداری*، ۷(۲۵)، ۱۶۷-

Doi: 10.22103/jak.2016.1449 .۱۸۹

بازیدی، پیمان، مرفوع، محمد و صدیقی، روح‌الله. (۱۴۰۱). تأثیر بهره هوشی (IQ) حسابرس بر کیفیت

حسابرسی. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۹(۳)، ۴۲۵-۴۴۶. Doi:

10.22059/acctgrev.2021.321658.1008541

بنایی قدیم، رحیم و کرباسی یزدی، حسین. (۱۳۹۳). کاربرد حسابداری ذهنی (از تئوری تا عمل).

حسابداری و منافع اجتماعی، ۴(۲)، ۱۱۷-۱۳۳. Doi: 10.22051/ijar.2014.499

ستایش، محمدحسین، عزیزی، پدرام و مقیمی، فاطمه. (۱۴۰۰). بررسی تأثیر متغیرهای چهارگانه ویژگی‌های صاحب کار بر حق الزحمه حسابرسی. *پژوهش‌های راهبردی بودجه و مالی*، ۲(۳)،

URL: https://fbarj.ihu.ac.ir/article_207046.html ۸۶-۴۳

سلیمانی امیری، غلامرضا، زراعتی، لیلا و گودرزی، نرگس. (۱۳۹۰). حسابداری ذهنی و رابطه‌ی آن با

مدیریت پورتفوی. *حسابداری و منافع اجتماعی*، ۱۱(۱)، ۱۲۳-۱۳۶. Doi: 10.22051/

ijar.2013.432

صفرزاده، محمدحسین و هوشمند کاشانی، عباس. (۱۳۹۹). ویژگی‌های حسابرس، گرایش‌های حرفه‌ای

و تجاری و تأثیر آن‌ها بر کیفیت حسابرسی. *مطالعات تجربی حسابداری مالی*، ۱۷(۶۸)، ۱۴۵-

Doi: 10.22054/qjma.2021.50466.2132 .۱۶۵

فرهادی، زهرا، مسعودی، یونس و ابراهیم‌زاده پیرشهاد، مهرداد. (۱۴۰۲). تأثیر حسابداری ذهنی بر رفتار

تصمیم‌گیری افراد. *ششمین کنفرانس ملی اقتصاد مدیریت و حسابداری*. URL:

<https://civilica.com/doc/1970409>

کیان، علیرضا، پورحیدری، امید و کامیابی، یحیی. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر حسابداری ذهنی بر رفتار سرمایه‌گذاران از دیدگاه گزارشگری مالی. *نشریه پژوهش‌های حسابداری مالی*، ۹(۲)، ۱-۲۲.

Doi: 10.22108/far.2017.103495.1062

کیان، علیرضا، پورحیدری، امید و کامیابی، یحیی. (۱۳۹۷). بررسی رفتار مدیران در به‌کارگیری حسابداری ذهنی در گزارشگری صورت سود و زیان. *مطالعات تجربی حسابداری مالی*،

Doi: 10.22054/qjma.2018.9424.۲۶-۱، (۵۸)۱۵

ملائطری، مهناز، پارسایی، منا و تقی‌ملایی، سعید. (۱۴۰۰). تأثیر تأمین مالی از طریق استقراض بر تصمیم‌های سرمایه‌گذاری بر اساس حسابداری ذهنی. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*،

Doi: 10.22059/acctgrev.2021.314162.1008473.۷۱۳-۷۳۸، (۴)۲۸

ملائطری، مهناز و گرامی‌راد، فاطمه. (۱۴۰۰). تحلیل جریان علمی پژوهش‌های حسابداری رفتاری در پایگاه اطلاعاتی وب آو ساینس. *دوفصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری*، ۶(۱۲)، ۲۷-۵۵.

URL: <http://aapc.khu.ac.ir/article-1-1068-en.html>

نیک‌بخت، محمدرضا و محمودی خوشرو، امید. (۱۳۹۶). بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت حسابرسی در ایران با توجه به شاخص‌های هیئت نظارت بر حسابداری شرکت‌های سهامی عام (PCAOB).

Doi: 10.22059/acctgrev.2017.۴۶۲-۴۴۱، (۳)۲۴، *حسابرسی و حسابرسی*، ۲۴(۳)، ۴۴۱-۴۶۲. 240093.1007679

وطن‌دوست سیلاب، ساناز، سپاسی، سحر و رضازاده، جواد. (۱۴۰۲). رابطه بین حسابداری ذهنی و کیفیت گزارشگری مالی با رویکرد معاملات هم‌زمان. *پژوهش‌های تجربی حسابداری*، ۱۳(۲)،

Doi: 10.22051/jera.2023.37681.2977. ۱۸۲-۱۵۷

References

- Aobdia, D. (2019). Do practitioner assessments agree with academic proxies for audit quality? Evidence from PCAOB and internal inspections. *Journal of Accounting and Economics*, 67(1), 144-174. Doi: 0.1016/j.jacceco.2018.09.001.
- Austin, Ch. R., Donna D. B., Marcus M. D., & Shane R. S. (2024). How does tax timing affect spending in retirement? *Journal of the*

- American Taxation Association*, 1-29. Doi: 10.2308/JATA-2022-020.
- Bloomberg. (2018). *Maybe the big 4 auditing firms do need to be broken up*. URL: <https://www.bloomberg.com/view/articles/2018-06-18/maybe-the-big-fourauditing-firms-do-need-breaking-up>.
- Bonner E. S., Shana M. C., & Lisa, K. (2014). Mental accounting and disaggregation based on the sign and relative magnitude of income statement items. *The Accounting Review*, 89(6), 2087–2114. Doi: 10.2308/accr-50838.
- DeAngelo, L. (1981). Auditor independence, 'low balling', and disclosure regulation. *Journal of Accounting & Economics*, 3(2), 113-127. Doi: 10.1016/0165-4101(81)90009-4.
- DeFond, M., & Zhang, J. (2014). A review of archival auditing research. *Journal of Accounting and Economics*, 58(2-3), 275-326. Doi: 10.1016/j.jacceco.2014.09.002.
- Francis, J. R., Michas, P. N., & Yu, M. D. (2013). Office size of big 4 auditors and client restatements. *Contemporary Accounting Research*, 30(4), 1626-1661. Doi: 10.1111/1911-3846.12011.
- Hahnel, G. Ch., Beatrice, C., Valentino, P., & Tobias, B. (2020). Mental accounting mechanisms in energy decision-making and behavior. *Nature energy*, 5, 952–958. Doi: 10.1038/s41560-020-00704-6.
- Kinney, W. R., Palmrose, Z., & Scholz, S. (2004). Auditor independence, non-audit services, and restatements: Was the U. S. government right? *Journal of Accounting Research*, 42(3), 561-588. Doi: 10.1111/j.1475-679X.2004.t01-1-00141.x.
- Mitchell, T., Presslee, A., Axel K-D. S., & Alan Webb, R. (2022). Needs versus wants: The mental accounting and effort effects of tangible rewards. *Journal of Management Accounting Research*, 34(1), 187–207. Doi: 10.2308/JMAR-2019-505.
- Nathan, C., Kathleen, H., & Thomas, C. (2022). Does task-specific knowledge improve audit quality: Evidence from audits of income tax accounts. *Accounting, Organizations and Society*, 99. Doi: 10.1016/j.aos.2021.101320.
- Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB). (2015). *Audit committee dialogue*. URL: <http://pcaobus.org/sites/digitalpublications/audit-committee-dialogue>.
- Qihui, G., Huilong, L., Jing X., & Lingling Z. (2023). How does establishing a branch office affect audit quality? Evidence from

- China. *Journal of Accounting and Public Policy*, 42(6). Doi: 10.1016/j.jaccpubpol.2022.107049.
- Shivaram, R., Suraj, S., & Xin, Zh. (2021). Measuring audit quality. *Review of Accounting Studies*, 6, 559–619. Doi: 10.1007/s11142-020-09570-9.
- Simon, D., Xianjie, H., Tusheng, X., & Luo, Z. (2023). Auditor industry range and audit quality. *Journal of Accounting and Economics*, 77(2-3). Doi: 10.1016/j.jacceco.2023.101669.
- Stephen, D. (2018). *Alpha brain: How a group of iconoclasts are using cognitive science to advance the business of alpha generation*. Chapter 8. URL: <https://www.amazon.com/AlphaBrain-Iconoclasts-Cognitive-Business-Generation/dp/1119335566>.
- Thaler, R. (1980). Toward a positive theory of consumer choice. *Journal of Economic Behavior and Organization*, 1(1), 39-60. Doi: 10.1016/0167-2681(80)90051-7.
- Thaler, R. (1990). Anomalies: Saving, fungibility, and mental accounts. *The Journal of Economic Perspectives*, 4(1), 193-205. URL: <http://www.jstor.org/stable/1942841>.

References [In Persian]

- Bayazidi, P., Marfou, M., & Seddighi, R. (2022). Impact of auditor intelligence quotient on audit quality. *Accounting and Auditing Review*, 29(3), 425-446. doi: 10.22059/acctgrev.2021.321658. 1008541 [In Persian]
- Bonabi Ghadim, R., & Karbasi Yazdi, H. (2014). Application of mental accounting (from theory to action). *Journal of Accounting and Social Interests*, 4(2), 117-133. Doi: 10.22051/ijar.2014.499 [In Persian]
- Ebrahimi, F., & Najafi, Z. (2020) The role of mental accounting in self-employed business owners' tax behavior (Case study: self-employed taxpayers of Fars Province). *Journal of Value and Behavioral Accounting*, 5(9), 371-394. URL: <https://aapc.khu.ac.ir/article-1-748-fa.html> [In Persian]
- Farhadi, Z., Masoudi, Y., & Ebrahim Zadeh Pirshahid, M. (2023). *The effect of mental accounting on people's decision-making behavior*. The 6th National Conference of Economics, Management and Accounting. URL: <https://civilica.com/doc/1970409> [In Persian]
- Imani Barandagh, M., Mehrani, K., & Hojat Shamami, R. (2016). Determining factors of audit quality in perspective of Iranian

- certified public accountants. *Journal of Accounting Knowledge*, 7(25), 167-189. Doi: 10.22103/jak.2016.1449 [In Persian]
- Kian, A., Pourheydari, O., & Kamyabi, Y. (2017). The impact of mental accounting on the investor's behavior: Financial reporting perspective. *Financial Accounting Research*, 9(2), 1-22. Doi: 10.22108/far.2017.103495.1062 [In Persian]
- Kian, A., Pourheydari, O., & Kamyabi, Y. (2018). Investigating of managers behavior in using mental accounting in income statement reporting. *Empirical Studies in Financial Accounting*, 15(58), 1-26. Doi: 10.22054/qjma.2018.9424 [In Persian]
- Molanazari, M., & Geramirad, F. (2022) Scientific flow analysis of behavioral accounting research in web of science database. *Journal of Value and Behavioral Accounting*, 6(12), 27-55. URL: <http://aapc.khu.ac.ir/article-1-1068-en.html> [In Persian]
- Molanazari, M., Parsaei, M., & Taghimollae, S. (2021). The effect of debt financing on capital investment decisions based on mental accounting theory. *Accounting and Auditing Review*, 28(4), 713-738. Doi: 10.22059/acctgrev.2021.314162.1008473 [In Persian]
- Nikbakht, M. R., & Mahmoodi Khoshroo, O. (2017). Investigation on the factors affecting the audit quality in Iran according to the indicators of the public company accounting oversight board (PICA OB). *Accounting and Auditing Review*, 24(3), 441-462. Doi: 10.22059/acctgrev.2017.240093.1007679 [In Persian]
- Safarzadeh, M. H., & Hooshmand, A. (2020). Auditor attributes, professional and commercial orientations, and the implications for audit quality. *Empirical Studies in Financial Accounting*, 17(68), 145-165. Doi: 10.22054/qjma.2021.50466.2132 [In Persian]
- Setayesh, M. H., Azizi, P., & Moghimi, F. (2021). Investigating the effect of quadruple variables of client characteristics on audit fees. *Budget and Finance Strategic Research*, 2(3), 43-86. URL: https://fbarj.ihu.ac.ir/article_207046.html [In Persian]
- Soleymani Amiri, Gh., Zeraati, L., & Goodarzi, N. (2011). Metal accounting and its relationship with portfolio management. *Accounting and Social Benefits*, 1(1), 123-136. Doi: 10.22051/ijar.2013.432 [In Persian]

Vatandoost silab, S., Sepasi, S., & Rezazadeh, J. (2023). Mental accounting and financial reporting quality using simultaneous equations. *Empirical Research in Accounting*, 13(2), 157-182. Doi: 10.22051/jera.2023.37681.2977 [In Persian]

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

استناد به این مقاله: ستایش، محمدحسین، مسعودی، یونس، دهداری، الیاس، صادقی، مینا. (۱۴۰۳). تأثیر حسابداری ذهنی بر کیفیت حسابرسی، مطالعات تجربی حسابداری مالی، ۲۱(۸۳)، ۱-۴۲. DOI: 10.22054/qjma.2024.79615.2567

Empirical Studies in Financial Accounting is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.